

Nota voor burgemeester en wethouders

Team
DEV-RM

Onderwerp

regiodeal Cleantech

1- Notagegegevens		2- Bestuursorgaan	
Notanummer	2020-000783	☒ B & W	19-05-2020
Datum	11-05-2020	☐ Raad	--
Programma:		☐ Burgemeester	--
01 Burger en bestuur		College van B & W	
Portefeuillehouder Burgemeester		- Burgemeester	- Weth. Grijsen
		- Weth. De Geest	- Weth. Verhaar
		- Weth. Walder	- Weth. Rorink

Besluitenlijst	d.d.	d.d.	d.d.
☐ Akkoordstukken	--	☒ Openbaar	19-05-2020
		☐ Besloten	--

Routing	d.d.	par.	
regiemanager	13-05-2020	☐ adj.secr.	--
portefeuillehouder	13-05-2020	☒ gem.secr.	14-05-2020
		BIS Openbaar	
		Status	Definitief 2020-05-20

Bijlagen

Regiodeal Cleantech Regio (50% versie)

B & W d.d.: 19-05-2020

Besloten wordt:

- 1 Kennis te nemen van de inhoud van de 50% versie van de Regiodeal 'Duurzame Cleantech Regio met Veerkracht';
- 2 zich maximaal in te spannen om te zorgen voor de benodigde cofinanciering op voorwaarde dat een project wordt geselecteerd voor de regiodeal;
- 3 de nota en het besluit openbaar te maken.

Financiële aspecten:

Financiële gevolgen voor de gemeente?	Nee
Begrotingswijziging	Nee

Voorstel openbaarmaking conform Wet Openbaarheid Bestuur (Wob)

- De nota en het besluit openbaar te maken
- De nota en het besluit openbaar te maken vergezeld van bijgaand persbericht
- De nota en het besluit openbaar te maken nadat
- De nota en het besluit openbaar te maken, behalve...
- Het besluit openbaar te maken, maar niet de nota, gelet op artikel:
- De nota en het besluit niet openbaar te maken, gelet op artikel:

Kennisgeving/ Bekendmaking Awb

Kennisgeving (publicatie) conform Awb	Nee
Bekendmaking conform Awb	Nee

ADVIESRADEN:

Moet een van de adviesraden gehoord worden of op de hoogte gesteld?

Nee

Toelichting

Inleiding

Op 14 februari 2020 werd bekend dat het Rijk de Cleantech Regio als één van de 14 regio's (van de 24 aanvragen) steunt met een bijdrage van 7,5 miljoen euro. Doel van deze zogeheten Regio Deal is om samen met Rijk en regionale partners de brede welvaart en de leefbaarheid in de regio te versterken. De Regio is in gesprek met het Rijk om langs de volgende 3 actielijnen uiterlijk 1 juli 2020 tot een definitieve deal te komen:

1) **Cleantech werkt:** het versterken van de arbeidspositie van onze inwoners door inzet op omscholing en bijscholing.

Voor Deventer relevant/ prioriteit:

- *Experience Centre Technicampus*
- *Scholingsfonds*
- *Platform Werk*

2) **Transitiesprong:** het versterken van onze groene leefomgeving door inzet op verduurzaming en circulariteit.

Voor Deventer relevant/ prioriteit:

- *Waterstoftankstation*
- *Energybackbone A1 zone*

3) **Groene groei:** het versterken van onze bedrijvigheid door inzet op groeimogelijkheden voor bestaande bedrijven en aantrekkelijkheid als vestigingslocatie.

Voor Deventer relevant/ prioriteit:

- *Ontwikkelfonds voor investeringen op toekomstbestendige bedrijventerreinen*
- *Investeringsfonds circulaire fabrieken (oa. Metos op bedrijvenpark A1)*
- *Versterken bestaand Deventer Trade Office om regionale dienstverlening en internationalisering te stimuleren*

Hoewel sprake is van een lagere financiële rijksbijdrage (7,5 mln ipv 20,5 mln) wordt door de Regio ingezet op een maximale bijdrage van de Provincie Gelderland (18,5 mln) aan de uitvoering van de Regio Deal. Daarvoor is van belang dat gemeenten hun co-financiering blijven reserveren. Vandaar dat uw college de herbevestiging wordt gevraagd om de gewenste cofinanciering te handhaven. Uw besluit wordt als "bewijslast" gevraagd door het Rijk. Provincie Overijssel heeft aangegeven vast te houden aan de reeds verleende 2,5 mln. subsidie Kansen in Overijssel.

De deal is nu voor 50% uitgewerkt, de gewenste aanscherpingen van onze kant moeten nog door de regio worden verwerkt. Deze 50% versie wordt u ter informatie voorgelegd. De komende weken zullen er nog wel keuzes gemaakt moeten worden. Er is een Regio Deal stuurgroep vanuit alle achterbannen samengesteld bestaande uit Ed den Besten (tevens vz DEP), Ineke van Oldeniel, Jeroen Joon en de dealmaker, die op 19 en 26 mei en 29 juni weer bijeenkomt. De stuurgroep heeft een voorkeur uitgesproken voor een selectie van grote(re) en impactvolle projecten en op 12 mei een keuze gemaakt voor de inzet van de rijksbijdrage in de volgende richting:

- Actielijn Cleantech Werkt (human capital) krijgt als geheel prioriteit vanwege Covid 19. Dit is (o.a.) inclusief het scholingsfonds, project digitale transformatie (irt veiligheidscluster Apeldoorn) en Plek voor Techniek. Deze laatste overigens zonder investeringen in gebouwen en focus op versterken regionale samenwerkingsprogramma's.
- Actielijn Transitiesprong (energie) focus op programma waterstof met oog op verwachte impact naar de toekomst en nieuwe werkgelegenheid.
- Actielijn Groene groei focus op programma circulaire bedrijven waar circulaire fabrieken en het Trade

Vanuit het Deventer Economisch Perspectief worden de Deventer genoemde prioriteiten ondersteund. Op 27 mei wordt in DB en Board van de Regio over de 80% versie gesproken. Op 28 mei 2020 vindt het bestuurlijk overleg tussen Regio en Rijk plaats. Het aanlevermoment van de definitieve versie aan het Rijk is op 2 juni 2020, waarna op 30 juni het gesprek met het Rijk plaatsvindt.

Beoogd resultaat

Informereren college over de stand van zaken van de Regio Deal in de aanloop naar definitieve indiening op uiterlijk 1 juli 2020.

Toezegging van het college om zich maximaal te blijven inspannen om te zorgen voor de benodigde cofinanciering op voorwaarde dat een project wordt geselecteerd voor de regiodeal.

Kader

Besluit college van 26 november 2019 waarin ingestemd is met de regiodeal Cleantechregio en de daaruit voortvloeiende gemeentelijke cofinanciering.

Gemeentebegroting.

Argumenten voor en tegen

Voor:

Regiodeal biedt voor Deventer (financiële) kansen om op een aantal regionale projecten een positieve bijdrage te leveren voor Deventer inwoners, onderwijs en bedrijfsleven.

Tegen:

Vanwege eerder ontvangen subsidie Kansen in Overijssel en sterke financiële stempel Provincie Gelderland is de verwachting dat score voor Deventer laag zal uitvallen.

Extern draagvlak (partners)

In de uitwerking van de Regio Deal werken overheid, onderwijs en bedrijfsleven nauw samen.

Financiële consequenties

Bij besluit van college op 26 november 2019 is de volgende *maximale* cofinanciering (onder de voorwaarde: **NIET** vrij besteedbaar) op de Regio Deal toegezegd:

Toekomstbestendige bedrijventerreinen: € 2.000.000; Stad als werkgever: € 25.000; Experience Centre Technicampus: € 175.000; Scholingsfonds: € 1.000.000. Deze bedragen zijn opgenomen in de meerjarenbegroting van de gemeente Deventer. Ook de gemeentelijke bijdragen en provinciale subsidie in de projectaanvragen voor Kansen in Overijssel geldten als cofinanciering.

Bij de uitwerking van de actielijnen en projecten is gelet op een realistische inzet van cofinanciering, waardoor het gemeentelijk cofinancieringsbedrag in de projecten lager kan uitvallen. Niettemin lopen de onderhandelingen nog volop. Daarom stellen we voor om de gelabelde bedragen zoals bovenstaand genoemd als maximum cofinanciering te handhaven. Er is nog geen duidelijkheid over de projectverantwoording.

Voor Platform Werk is er enerzijds zicht op aanvullende cofinanciering vanuit Overijssel (€ 50.000). Anderzijds wordt er nog naar samenwerkingsmogelijkheden met projecten van Factor Werk gekeken die voorsnog niet in de projectbegroting hard toegezegd kunnen worden. Daarom handhaven we de ureninzet van de adviseur arbeidsmarktbeleid als cofinanciering (van €22.000 naar €25.000).

Nieuw is het Deventer Trade Office, waarbij cofinanciering plaatsvindt via de ureninzet van onze programmamanager Internationaal Beleid (€ 30.000). Verder geldt nog de voorwaarde dat cofinanciering vanuit Deventer pas aan de orde is als een project wordt geselecteerd voor de Regio Deal.

Aanpak/uitvoering

De 50% versie wordt verder uitgewerkt. Op 28 mei 2020 vindt bestuurlijk overleg tussen Regio en Rijk plaats over de 80% versie en op 30 juni over de 100% versie. Gestreefd wordt na aanlevering definitieve versie op 2 juni bij het Rijk.

Regio Deal Duurzame Cleantech Regio met Veerkracht

Partijen:

1. de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, mevrouw Carola Schouten, hierna te noemen: LNV;
2. de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, [de heer drs. R.W. Knops; mevrouw drs. K.H. Ollongren], hierna te noemen: BZK;
3. de Minister/Staatssecretaris van ...;
- 4.
5. Partijen genoemd onder 1 tot en met 6 ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: het Rijk;
- 6.
7. Gedeputeerde staten van de provincie Gelderland en Overijssel, namens deze: de heer/mevrouw Y en Z (*gedeputeerden of CdK's*), hierna te noemen: Provincie Gelderland en Provincie Overijssel;
8. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente X, namens deze: de heer/mevrouw Y (*wethouder of burgemeester*), hierna te noemen: Gemeente X;
9. Dagelijks bestuur van [*het openbaar lichaam ogv WGR*], , namens deze: de heer, mevrouw (voorzitter of lid), hierna te noemen: [*openbaar lichaam ogv WGR*];

Partijen genoemd onder [4] tot en met [6] ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en hierna samen te noemen: Regio;

Alle Partijen hierna allen tezamen te noemen: Partijen.

Algemene overwegingen

1. Het kabinet Rutte III erkent dat elke regio uniek is. Regio's hebben verschillende kenmerken waardoor elke regio behoefte heeft aan een eigen aanpak en afweging bij het aanpakken van de regionale opgave. De verschillende krachten en uitdagingen die specifiek zijn voor een regio vormen de basis voor een regionale opgave om de brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht te bevorderen.
2. De regionale opgave heeft een meervoudig karakter en vergt een integrale aanpak op de verschillende opgaven. Doel is om door verschillende beleidskolommen heen te werken. Verder heeft de regionale opgave een gebiedsoverstijgende impact, waardoor inzet op rijksniveau nodig is, maar die ook zorgt voor een vliegwieleffect.
3. Regio Deals hebben tot doel om de regionale opgave aan te pakken. Hierbij wordt samen gewerkt tussen vakdepartementen, decentrale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor deze regionale opgaven stelt het kabinet middelen beschikbaar uit de Regio Envelop, waaruit Regio Deals worden gefinancierd tussen het Rijk en de regio. Ook vanuit de regio zelf wordt gezorgd voor financiering (regionale publieke en private cofinanciering). Ter ondersteuning van hun partnerschap hebben Rijk en Regio als vertrekpunt dat de rijksbijdrage gepaard gaat met minimaal eenzelfde bijdrage aan regionale publieke cofinanciering. De middelen uit de Regio Envelop dienen verder als vliegwiel voor extra investeringen in de regionale ontwikkeling zodat uiteindelijk vanuit de regio nog meer financiering wordt ingezet voor de aanpak van de regionale opgave.
4. Deze integrale en gezamenlijke aanpak met bijbehorende financiering van zowel Rijk als regio is het onderscheidende karakter van de Regio Deals ten opzichte van reguliere beleidsinstrumenten.
5. Met de Regio Deal gaan Rijk en Regio een duurzaam partnerschap aan om de opgave die in de regio speelt gezamenlijk aan te pakken. Het ondertekenen van de Regio Deal is daarbij niet het einde, maar slechts het begin van de samenwerking.
6. De bijdragen uit de Regio Envelop zijn bedoeld als een tijdelijke en eenmalige impuls voor regionale ontwikkeling met een duurzaam effect, waarbij structurele exploitatiekosten van lange termijn investeringen geborgd moeten zijn.
7. Regio Deals gaan om meer dan alleen de gecoördineerde inzet van financiële middelen. Zij kenmerken zich ook door een sterke, continue inzet van alle betrokkenen, creëren nieuwe samenwerkingsvormen en niet-financiële ondersteuning om de in de regionale opgave gestelde

ambities en doelen te bereiken. Regio Deals leveren daarmee een bijdrage aan welvaart in brede zin.

8. De in de Regio Deal gemaakte wederzijdse afspraken over ambitie, doelen, beoogde resultaten en inzet en aanpak zijn in gezamenlijk overleg en met onderlinge overeenstemming tussen Rijk en Regio tot stand gekomen.
9. De middelen uit de Regio Envelop voor de Regio Deals derde tranche worden door LNV beschikbaar gesteld als een specifieke uitkering op grond van de Regeling specifieke uitkering Regio Deals derde tranche.

Deel 1 Aanleiding en inhoud Regio Deal

Specifieke overwegingen

De regionale opgave

De Cleantech Regio, het gebied in en rondom de stedendriehoek Apeldoorn, Zutphen en Deventer, kent een rijke historie. De IJssel stroomt door ons gebied waar de Veluwe, Salland en de Achterhoek samen komen. Het gebied kent een cultuur die teruggaat op de netwerk- en handelsmentaliteit uit de Hanzetijd, met kenmerken van het Veluwse arbeidsethos én het Achterhoekse 'naoberschap'. Verantwoordelijk handelen en wat terugdoen voor de gemeenschap 'horen er gewoon bij'.

De Cleantech Regio werkt, als triple helix samenwerking, aan het versterken van het vestigingsklimaat voor onze inwoners, bedrijven en instellingen. Samen werken we aan een sociaal, economisch en ecologische sterke regio.

De regionale economie groeit in de Cleantech regio echter minder dan het landelijke gemiddelde en het aandeel in de Nederlandse economie wordt navenant kleiner. De traditionele gerichtheid op lineaire economische groei moet worden omgevormd tot een circulaire groei van de regionale economie. De economische uitdagingen in 2020 stapelen zich in snel tempo op. Het streven is om de veerkracht van de economie in de Cleantech regio structureel te verbeteren.

De triple helix samenwerkingsvorm tussen de regionale overheden, kennisinstellingen en ondernemers vormt de basis voor samenwerking met het Rijk om te werken aan een duurzame en inclusieve economische groei. Om dit te bereiken werken Rijk en regio gezamenlijk aan een aanpak gericht op vraaggestuurd opleiden en investeren in verborgen arbeidspotentieel, de transitieprong naar circulaire en energiesystemen en groene groei in de (maak)industrie en landbouw.

Aansluiting bij regionale beleidsdoelen, programma's of actieplannen

Het belang van het gezamenlijk werken aan deze opgave is in de Agenda Cleantech Regio 2019-2023 vastgelegd. Deze agenda vormt de basis voor het handelen van de regio. De ambitie van de regio, zoals verwoord in de agenda, is gebaseerd op de wens om duurzame welvaart voor haar inwoners te realiseren. Ook in de toekomst moet het fijn leven, wonen en werken zijn in de Cleantech Regio. De tophema's van de regio zijn energietransitie en circulaire economie. Belangrijke randvoorwaarde daarbij is het belang van Human Capital.

In de Regio Deal is dit vertaald in drie actielijnen:

- Cleantech Werkt: Scholing, omscholing en bijscholing want mensen maken onze economie;
- Groene Groei (maak)industrie en landbouw: Inzetten op het toekomstbestendig maken van bedrijven;
- Transitieprong circulaire energiesystemen: Omschakelen naar duurzame (energie)bronnen en grondstoffen.

Daarnaast is er een vierde actielijn de Regionale veerkracht. Het belang van triple helix samenwerking neemt de komende jaren alleen maar verder toe. Ook in de Cleantech Regio is het belang van die samenwerking navenant. Het leidt onder meer tot de volgende 'samenwerkingswinsten':

- Onderwijs en Overheid maken een goede kennisinfrastructuur;

- Ondernemers en Overheid werken samen aan een optimaal ondernemersklimaat;
- Onderwijs en Ondernemers maken gezamenlijk R&D en Innovatie mogelijk.

Maar de grootste winst zit in triple helix samenwerking waardoor een op kennis en innovatie gedreven maatschappij optimaal haar bewoners werk en inkomen biedt. Dat is waar de regio haar meerwaarde kan laten zien. Deze Regio Deal biedt daartoe een katalyserend effect.

Aansluiting bij nationale beleidsdoelen of programma's

De Regio Deal Cleantech draagt bij aan diverse opgaven uit het Regeerakkoord "Vertrouwen in de toekomst" van het kabinet Rutte III en nationale beleidsdoelstellingen, te weten:

(PM: Moet nog nader uitgewerkt)

- Missie gedreven innovatiebeleid en versterken MKB;
- Talentontwikkeling, aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, leven lang leren, techniek pact, Perspectief op werk, learning communities, versterken vestigingsklimaat;
- Nationale klimaat- en energieopgave (w.o. Klimaatakkoord);
- NOVI en Omgevingsagenda Oost;
- Kringlooplandbouw;
- Rijksbrede programma circulaire economie: Nederland circulair in 2050;
- Vernieuwen openbaar bestuur, versterken bestuurlijke slagkracht en samenwerking overheid, onderwijs en ondernemingen.

Urgentie

De economische groei van de regio blijft achter. Er kunnen drie overkoepelende en actuele opgaven worden gedefinieerd die vragen om inzet.

- Sociale en ruimtelijke spanning (van mismatch op arbeidsmarkt tot belang van sociale inclusie, van achteruitgang infrastructuur tot druk op bedrijfslocaties);
- Kwetsbaarheid van natuur, klimaat en grondstoffen (effecten door klimaatverandering, grondwaterstanden en noodzaak tot vervangen fossiele brandstoffen);
- Industrie in het gedrang (het verliezen van binding met grote bedrijven, en de 'footloose' ontwikkeling van internationalisering).

Waarom rol voor het Rijk?

De voorgestelde aanpak in deze Regio Deal is gericht op het creëren van meer economische kansen door deze te verbinden aan bestaande maatschappelijke uitdagingen. Door het nog beter samenwerken tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen (triple helix) en tussen gemeenten, provincies en Rijk worden maatschappelijke uitdagingen aangepakt en wordt de concurrentiekracht van de regio versterkt ('missie gedreven innovatiebeleid').

Maar een dergelijk aanpak is niet eenvoudig en vraagt om (strategische) denkkraft van het Rijk om samen met ons te zoeken naar die precaire balans tussen groei, groen en werk. De regio kan niet alles zelfstandig oplossen en zoekt naar (landelijk relevante) innovaties en bovenregionale verbindingen. En er zijn opgaven die vragen om aanpassingen van wet- en regelgeving en soms om aanvullende financiële middelen. Er worden voorwaarden gecreëerd voor een nieuw perspectief en om de regionale groeipotentie te verzilveren en aan maatschappelijke transitie bij te dragen waar we in Nederland voor staan.

Komen het volgende overeen:

1. Ambitie, doel, beoogde resultaten en aanpak Regio Deal Cleantech

Artikel 1 – Ambitie

Partijen streven ernaar om samen te investeren en randvoorwaarden te creëren om de veerkracht van de Cleantech Regio te versterken. Dit kan alleen door een duurzame en inclusieve economische groei te bewerkstelligen met behoud van de groene leefomgeving.

Artikel 2 - Doel

Het doel van de Regio Deal Cleantech is het creëren van duurzame en inclusieve economische groei die de positie van de regio in Nederland versterkt. Dat kan alleen als met de deal een structurele basis wordt gelegd voor een langdurige aanpak. De investeringen uit de Regio Deal zijn een hefboom voor toekomstige samenwerkingen.

Om dit te bewerkstelligen zijn er in deze Regio Deal vier actielijnen geformuleerd. Deze kennen alle drie een aantal doelstellingen die gezamenlijk toewerken naar de ambitie zoals geformuleerd onder artikel 1.

Actielijn 1: Cleantech Werkt

- Het vergroten van de instroom op de arbeidsmarkt voor tekortsectoren en in het bijzonder voor de techniek en ICT om zo een trendbreuk te realiseren;
- Het vergroten van de economische zelfstandigheid van de inwoners van de regio. Het percentage mensen in een uitkering moet in de richting van het provinciale gemiddelde;
- Het versterken van realistische leeromgevingen in de regio om de binding tussen studenten, werkenden en werkgevers op een hoger niveau te krijgen. Voor de beschreven sectoren hebben deze leeromgevingen landelijke uitstraling;
- Het verbeteren van de randvoorwaarden voor leren werken met nieuwe (digitale) technologieën (op elk niveau, en met focus op technisch en ICT-beroepsopleiding);
- Het bevorderen van kennis en onderzoeksmogelijkheden, passend bij actuele regionale vraagstukken.

Actielijn 2: Transitieprong

- Het wegnemen van belemmeringen voor de verduurzaming van elk bedrijf in de regio;
- Het versterken en ondersteunen van duurzame initiatieven op het gebied van biogas en waterstof;
- Het bevorderen van technische innovaties in de regio.

Actielijn 3: Groene groei

- Het verbeteren van de balans tussen industrie en leefomgeving door een lagere CO2 uitstoot en het verlagen van fossiele brandstofverbruik;
- Het verhogen van het percentage agrarisch grondgebruikers die werken aan natuur inclusieve landbouw en vruchtbare kringlopen tot minimaal 60%;
- Het verhogen van de regionale aantrekkelijkheid om zo nieuwe bedrijvigheid naar onze regio te halen. Dit leidt onder meer tot een groeiend arbeidsmarktperspectief voor onze inwoners;
- Het verhogen van het percentage van onze maakbedrijven die werkt met gesloten grondstoffenkringloop.

Actielijn 4: Regionale veerkracht

- Het versterken van de triple helix samenwerking in de regio;
- Bedrijven in onze regio voelen zich verbonden met de regio en werken samen met kennisinstellingen en overheden aan de toekomst van onze regio;
- Het beter profileren van de regio gericht op groei.

Artikel 3 – Beoogde resultaten

Partijen beogen met de Regio Deal Cleantech het doel te verwezenlijken door de volgende resultaten te behalen per pijler/thema/actielijn:

Actielijn Cleantech Werkt:

Mensen maken onze economie. Ze zijn de motor van bedrijven en zorgen voor innovatie en vernieuwing. Met deze Regio Deal investeren we in zowel jongeren, als in bestaande werknemers én ons verborgen arbeidspotentieel. Op alle niveaus: van voortgezet onderwijs tot WO. De actielijn Cleantech Werkt kent drie onderdelen of programma's. Per programma kunnen de volgende resultaten worden verwacht.

Rijke leerregio

Centraal staat het opleiden, bijscholen en omscholen in realistische leeromgevingen waarin nieuwe vaardigheden volop tot ontwikkeling kunnen komen. We bouwen voort op de gemaakte afspraken in kader van de Citydeal Kennismaken en geven uitwerking aan de koers van de strategische onderwijsagenda's voor MBO en HBO voor wat betreft hybride leeromgevingen. Dit leidt in 2023 tot de volgende inzet en resultaten:

- Drie nieuwe fieldlabs waarin hybride leren centraal staat;
- Drie aansluitende leergangen op maat;
- 50% vd deelnemers aan het start-up innovation-lab voor studenten gaat daadwerkelijk een onderneming starten.

Plek voor Techniek

Hier gaat het om het creëren van een sterk netwerk van 'hubs' voor oriëntatie, voorlichting, onderwijs en innovatie in de techniek en ICT; vanuit individuele kracht, met schaal- en leervoordelen. We bouwen voort op de activiteiten van Sterk Techniek Onderwijs, Techniekpact, W&T en spelen in op kennisvraagstukken vanuit het bedrijfsleven met focus op gebied van circulariteit en energietransitie. We richten ons in deze regiodeal in het bijzonder op de randvoorwaarden om te kunnen leren werken, ondernemen en innoveren met nieuwe technieken en technologieën. Dit leidt in 2023 tot de volgende inzet en resultaten:

- Verhoging structurele samenwerkingen tussen hotspots en bedrijven;
- Regionaal afgestemd activiteitenprogramma voor kiezen, leren en werken in de techniek;
- Innovaties in onderwijs en bedrijfsleven door implementeren nieuwe technieken;
- Pilots op basis van kennisontwikkelingsprogramma's;
- Vergroten impact van resultaten in kader van STO, Techniekpact en Wetenschap & Techniek.

Matching en Mobiliteit

Binnen het thema 'Human Capital' van de Cleantech Regio wordt gewerkt aan een Actieplan, waarin matchmaking, carrièreswitches, opleiding en begeleiding centraal staan. Aanvullend op deze activiteiten van de Doe-agenda van de arbeidsmarktregio ten behoeve van o.a. de rijksafspraken in kader van "Perspectief op werk" zoeken we verbinding met de opgave Leven Lang Ontwikkelen. We streven naar een efficiëntere en effectievere matching van vraag en aanbod in de regio. Dit leidt in 2023 tot de volgende inzet en resultaten in het kader van de regiodeal:

- Regionaal Scholingsfonds met circa 150 - 500 deelnemers per jaar;
- Een offline- en online platform waarbij de gezochte talenten en opdrachten aan elkaar verbonden worden om de arbeidsmobiliteit in de Cleantech Regio te vergroten;
- Pilot wijkgericht werken aan talentontwikkeling waarin circa 1000 bewoners worden gecontact en 20% op weg naar werk worden geholpen. (CHECK!)

Actielijn Transitieprong

Het behoud van onze industrie en landbouw vraagt om een schaa sprong die nodig is om productieprocessen te verduurzamen. Cruciaal voor deze schaa sprong is de beschikbaarheid van voldoende capaciteit van energiesystemen. Dit vraagt om investeren in zowel energie-infrastructuur en energieopwek. De actielijn Transitieprong kent drie onderdelen of programma's. Per programma kunnen de volgende resultaten worden verwacht.

Energie-infrastructuur

Het programma energie infrastructuur legt de nadruk op de omgeving van de snelweg A1 waar een energie-backbone wordt ontwikkeld. In de looptijd van de Regio Deal leidt dat tot het volgende:

- De samenwerking tussen de regio en beide netbeheerders is versterkt waardoor de elektriciteitsnetten toereikend zijn;
- Voor de A1-zone is in beeld gebracht welke technische eisen worden gesteld aan de infrastructuur, is er een businesscase, financiering en governance ontwikkeld. Belemmerende wet- en regelgeving is in beeld gebracht.

Innovatieve energiesystemen

Voor de bedrijven in de Cleantech Regio moet het vanzelfsprekend worden dat ze gebruik (kunnen) gaan maken van nieuwe energiesystemen. Dat betekent in de looptijd van de Regio Deal investeren in Biogas en Waterstof.

- De regio heeft een vastgestelde en uitgerolde waterstofvisie. Enkele grootzakelijke verbruikers zijn aan de slag met de transitie naar waterstof. Het is bovendien duidelijk dat - en hoe- waterstof beschikbaar komt voor de andere sectoren in de regio, zodat de die sectoren kunnen versnellen en opschalen;
- Landsdeel Oost is als 'industriële cluster met grote geografische spreiding' een vaste partner aan de nationale waterstoffafel en er krijgt een 'fatsoenlijk aandeel' waterstof toebedeeld;
- De potentiële impact van regionaal biogas als onderdeel van de energiemix is uitgewerkt en helder en businessmodellen zijn ontwikkeld. De bijbehorende governance is verkend en de eerste ondernemers kunnen stappen zetten. Belemmerende wet- en regelgeving is in kaart en zijn acties op ondernomen.

Innovatie

De innovatie die voor de energietransitie nodig is wordt intensiever gesteund door de Cleantech Regio.

- Er is veel kennis beschikbaar over ontwikkelingen in andere delen van het land, samenwerkingsarrangementen en governance.

(PM: Moet nog nader uitgewerkt)

Actielijn Groene Groei

In de Cleantech Regio zijn de (maak)industrie en de landbouw van grote economische waarde. Ze zijn nodig voor groei. Om te voorkomen dat deze 'dragende partijen' vertrekken, stimuleren we vergroening en ontwikkeling (toekomstbestendig maken). Op deze manier wordt er zowel gewerkt aan de aantrekkelijkheid als vestigingslocatie als aan het behoud van de excellente leefomgeving. De actielijn Groene Groei kent twee onderdelen of programma's. Per programma kunnen de volgende resultaten worden verwacht.

Gebiedsgerichte sociaal-economische zones

In de looptijd van de Regio Deal wordt er gewerkt aan drie locaties/onderwerpen: de landbouw, de papierindustrie in Eerbeek-Loenen en Luchthaven Teuge (Dutch Electric Aviation Center). Alle drie zorgen voor behoud en groei van werkgelegenheid, vergroening en regionale economische groei. Het leidt onder meer tot:

- 5 innovatieve landbouwprojecten per jaar, dragen bij aan de toename van biodiversiteit, landschapskwaliteit, schoon grond- en oppervlaktewater, mitigatie van broeikasgassen en ammoniak, nieuwe verdienmodellen, zoals nieuwe korte ketens, toename van verdien capaciteit;
- Een uitgewerkte business case inclusief realisatieplan voor de realisatie van een hybride-energie infrastructuur in Eerbeek-Loenen. Daardoor kan een deel van het aardgasverbruik gefaseerd vervangen worden door elektrificatie en de inzet van biogas;
- Het ontwikkelen van een logistiek centrum in Eerbeek waardoor elektrisch transport binnen het gebied mogelijk wordt, de interne logistieke bewegingen en de hinder die bewegingen meebrengen voor de omgeving gereduceerd wordt en er minder sprake is van congestie op het lokale wegennet;
- Het versterken van de samenwerking binnen de luchtvaart en hoger onderwijs om elektrisch vliegen te onderzoeken. Dit moet leiden tot de ombouw van een bestaand vliegtuig (Cessna) naar een elektrische motor en het ontwikkelen van een prototype waterstof drone.

Circulaire bedrijven

De Cleantech Regio heeft in haar agenda een grote nadruk gelegd op circulariteit. Dit is vanuit de gedachte dat circulariteit gaat leiden tot zowel ecologische als economische winst. Ondersteuning vanuit de regio richt zich op het stimuleren van innovaties op het gebied van circulair ondernemen. Dat betekent in de looptijd van de Regio Deal:

- Het starten met een ontwikkelfonds 'circulaire fabrieken', waaruit ondernemers een bijdrage kunnen ontvangen voor circulaire innovatie zoals investeringen in slimme digitale productietechnologieën of het schoner maken van productieprocessen door hergebruik van grondstoffen of inzet van energie uit hernieuwbare bronnen. Daarbij vragen we de ondernemer wel om de nieuwste kennis en ervaring die hij in zijn plan opneemt te delen met mkb'ers. Door kennisdeling willen we innovaties in de regionale maakindustrie stimuleren;
- Het realiseren van circulaire innovaties (in werkwijze, product, proces of businessmodel) voor vraagstukken van bedrijven. Doel is circa 15 innovaties te realiseren;
- In het onderwijs in onze regio wordt meer aandacht besteed aan circulariteit;

- Uitbouw van bestaande webomgeving waarin de ontwikkelde tools en praktische kennis uit de innovatieprojecten aangeboden worden;
- Het versterken van de mogelijkheden voor internationale samenwerking en exportmogelijkheden voor bedrijven in onze regio.

Actielijn Regionale Veerkracht

De Cleantech Regio kent sinds een aantal jaar een triple helix strategische board. In de looptijd van de Regio Deal zal deze verder versterkt dienen te worden. De actielijn kent maar één programma of onderdeel en levert het volgende resultaat op:

- Het realiseren van een optimaal functionerend regionaal triple helix samenwerkingsverband met een goede governance, een lerende organisatie en regelmatige monitoring van resultaten en inzet.

(PM: Moet nog nader uitgewerkt)

Artikel 4 – Inzet en aanpak

Partijen zetten zich per pijler/thema/actielijn in om de beoogde resultaten van de Regio Deal Cleantech te realiseren. Elke pijler heeft een specifieke aanpak.

Actielijn Cleantech Werk

De actielijn Cleantech Werk sluit aan bij het bestaande regionaal actieplan Human Capital. De twee trajecten organiseren een samenhangende aanpak van recruitment, voorlichting, onderwijs, en innovatie. Daarbij richten we ons op het functioneren van de arbeidsmarkt in algemene zin en specifiek op de sectoren die relevant zijn voor realisatie van de circulaire groei van de maakindustrie en landbouw en de transitieprong die de verduurzaming van de energievoorziening van ons allen vraagt: ICT en Techniek. In deze actielijn worden de volgende instrumenten ontwikkeld, geïmplementeerd, uitgebouwd en toegepast:

- Scholingsfonds
- Wijkgerichte benadering voor het creëren van werk voor mensen tot een afstand door middel van verduurzaming eigen woning en wijk (aardgasloze woonwijk);
- Platform WERK;
- Fieldlabs, hybride leeromgevingen met aansluitende leergangen op maat;
- Bottom-up coalitievorming voor het toevoegen van “state of the art” technieken waarlangs oriëntatie, voorlichting, onderwijs en innovatie kan worden versterkt;
- Verkennen hoe netwerkbevordering aan de hand van een regionaal leer- en ontwikkelprogramma voor hotspots voor Techniek en ICT effectief ingezet kan worden.

Actielijn Transitieprong

De actielijn Transitieprong is gericht op energiesystemen en infrastructuur. De actielijn sluit aan bij het bestaande programma Cleantech A1 Zone, de Regionale Energiestrategie en het recent opgestarte regionale programma Waterstof. In deze actielijn worden de volgende instrumenten ontwikkeld, geïmplementeerd, uitgebouwd en toegepast:

- Technisch onderzoek naar vraag- en aanbodontwikkeling (elektriciteit, aardgas, biogas en waterstof);
- Businesscase en financieringsonderzoek;
- Ontwikkeling governance en samenwerking voor projectaanpak A1 met onder meer netbeheerders;
- Netwerkontwikkeling voor gezamenlijke waterstof strategie Oost NL;
- Waterstofvulpunt creëren als startpunt voor kleinschalige waterstof initiatieven.

Actielijn Groene Groei

De actielijn Groene Groei is gericht op economische en ecologische versterking van de regio. De actielijn sluit aan bij onder meer het bestaande traject Eerbeek Loenen 2030 dat samen met provincie Gelderland is opgesteld. Ook rond het DEAC is er bestaande samenwerking met onder meer de Universiteit van Delft. In deze actielijn worden de volgende instrumenten ontwikkeld, geïmplementeerd, uitgebouwd en toegepast:

- Faciliteren ondernemers bij idee- project- en businessontwikkeling;
- Het ontwikkelen van een logistiek centrum Eerbeek en Truckparking;
- Onderzoek naar gebruik restwarmte papierfabrieken;
- Een hybride-elektrisch vliegtuig, inclusief onderzoek naar onderhoud vliegtuigen en infrastructuur luchthavens;
- Investeringsfonds circulaire fabrieken;
- Inrichten Trade Office Stedendriehoek.

Actielijn Regionale Veerkracht

De actielijn versterkt de triple helix samenwerking in de regio. Dit loopt samen op met de ontwikkeling van nieuwe governance voor en invulling van capaciteit in de organisatie van de strategische board.

Deel 2 Uitvoering & rapportage

Artikel 5 – Uitgangspunten

Bij lid 6 is het optioneel om als Partijen de nadere invulling van de rol van de regiokassier bij de uitvoering verder te concretiseren en aan te vullen.

1. Partijen beogen een gecoördineerde beleidsmatige inzet van hun gezamenlijke financiële middelen op basis van de afspraken in deze Regio Deal Cleantech. De Regio geeft met die middelen uitvoering aan de Regio Deal Cleantech zoals het initiëren en/of realiseren van programma's en projecten en andere uitvoeringsactiviteiten in het kader van de ambitie, het doel, de beoogde resultaten en de aanpak van de Regio Deal Cleantech zoals bedoeld in artikelen 1 tot en met 4. Op deze wijze zetten Partijen zich in om de regionale opgave van (de) regio Cleantech te realiseren.
2. LNV reserveert maximaal € 7,5 mln. inclusief eventueel verschuldigde BTW vanuit de Regio Envelop als rijksbijdrage voor uitvoeringsactiviteiten als bedoeld in het eerste lid volgens de in de onderstaande tabel opgenomen onderverdeling:

Uitvoeringsactiviteiten	Bedrag
Actielijn A	€ mln.
Actielijn B	€ mln.
Actielijn C	€ mln.
Actielijn D	€ mln.
Uitvoeringskosten (VAT)	€ mln.
Rijksbijdrage totaal maximaal	€ mln.

3. De gemeenten en provincies in de Cleantech Regio reserveren een bedrag van in totaal [pm] aan regionale publieke cofinanciering voor uitvoeringsactiviteiten als bedoeld in het eerste lid volgens de in de onderstaande tabel opgenomen onderverdeling:

Uitvoeringsactiviteiten	Bedrag
Actielijn A	€ mln.
Actielijn B	€ mln.
Actielijn C	€ mln.
Actielijn D	€ mln.
Uitvoeringskosten (VAT)	€ mln.
Rijksbijdrage totaal maximaal	€ mln.

4. De verdeling opgenomen in de tabel in het tweede lid geldt als uitgangspunt. Partijen zijn zich ervan bewust dat gedurende de looptijd van de Regio Deal omstandigheden en/of prioriteiten kunnen wijzigen. Partijen kunnen, na bespreking in het Rijk-Regio-overleg zoals bedoeld in artikel 8, eerste lid, een gewijzigde verdeling afspreken. Op deze wijziging van Regio Deal Cleantech is artikel [pm 12], derde lid, van toepassing.

Artikel 6 - Regiokassier

Partijen spreken af dat in het kader van de uitvoeringsactiviteiten van de Regio Deal Cleantech, de gemeente Apeldoorn de rol zal vervullen van regiokassier.

OPTIONEEL: In zijn/haar rol als regiokassier spant [pm] zich in om:

a. [pm];

b. [pm] et cetera.

Artikel 7 - Rijk-Regio-overleg

1. Periodiek treden Partijen in overleg over de onderlinge samenwerking in het kader van de Regio Deal Cleantech en met andere publieke en/of private samenwerkingspartners. Dit Rijk-Regio-overleg zorgt voor de coördinatie van de inzet van Partijen in het kader van de uitvoering van Regio Deal Cleantech, de daarbij behorende uitwisseling van informatie en voor het bespreken van de voortgang, inclusief de in artikel 8 bedoelde monitoring.

2. Het Rijk-Regio-overleg vergadert tenminste eenmaal per jaar, uiterlijk in de maand september, ten behoeve van de bespreking van de in artikel 8, tweede lid, bedoelde jaarlijkse voortgangsrapportage Regio Deal Cleantech.

3. Het Rijk-Regio-overleg formuleert en bewaakt de kaders waarbinnen de uitvoering van de Regio Deal Cleantech plaatsvindt.

4. Het in het eerste lid bedoelde Rijk-Regio-overleg bestaat uit de volgende vertegenwoordigers:

a. vanuit de ministeries van het Rijk:

i. Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

ii. Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;

iii.

iv.

v.

b. vanuit de Regio:

i. Provincies Overijssel en Gelderland;

ii. Regio/WGR Cleantech

iii. Gemeente X

iv. Andere publieke en/of private samenwerkingspartners

5. Het Rijk-Regio-overleg voorziet in zijn eigen werkwijze. Voor de uitvoering van de Regio Deal Cleantech maakt het Rijk-Regio overleg hiertoe nadere werkafspraken en legt deze vast. LNV voert het secretariaat van het overleg.

Artikel 8 – Monitoring en evaluatie

1. Monitoring van de uitvoering van de Regio Deal Cleantech als geheel vindt plaats op twee niveaus:

a. op het niveau van de concrete initiatieven en projecten;

b. op het niveau van de in artikel 3 genoemde beoogde resultaten en beleidsindicatoren.

2. Op basis van deze monitoring voert [pm gemeente/provincie/WGR] een nulmeting uit, uiterlijk in het voorjaar van 2021, en stelt [pm gemeente/provincie/WGR] éénmaal per jaar een voortgangsrapportage op over het daarvoor voorafgaande jaar. Hierin wordt melding gemaakt van:

a. de voortgang van de uitvoering van de Regio Deal Cleantech aan de hand van de in artikel [pm] genoemde pijlers/thema's/actielijnen;

b. de behaalde resultaten aan de hand van de in artikel 3 genoemde beoogde resultaten;

c. de voortgang van de uitvoering van de Regio Deal Cleantech aan de hand van de meerjarige projectenplanning.

3. De jaarlijkse voortgangsrapportage wordt (in concept) voor 15 juli van ieder jaar overgelegd aan het Rijk-Regio-overleg.

4. De Regio kan met de jaarlijkse voortgangsrapportage de betrokken [pm provinciale staten, gemeenteraden, algemene besturen maatwerk per regio] informeren. LNV gebruikt de jaarlijkse voortgangsrapportage als input voor de periodieke voortgangsrapportage van alle Regio Deals voor de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

5. De [pm regiokassier/gemeente/provincie/WGR Cleantech maatwerk per regio] evalueert de uitvoering en werking van de Regio Deal Cleantech binnen acht maanden na afronding van deze Regio Deal en maakt daarvan een eindevaluatie op conform de in het tweede lid onder a tot en met c genoemde onderdelen. [pm regiokassier/gemeente/provincie/WGR Cleantech maatwerk per regio] legt de eindevaluatie uiterlijk XX september XXXX voor aan het Rijk-Regio-overleg.

6. Ten behoeve van de evaluatie van de Regio Portefeuille voert het Planbureau voor de Leefomgeving een lerende evaluatie uit. De Regio neemt hieraan deel.

Optioneel (indien de regio zich hiervoor heeft aangemeld): 7. Ten behoeve van de monitoring van de arrangementen voor besluitvorming, afstemming, samenwerking en meer in het algemeen sturing, die nodig zijn voor de uitvoering van de Regio Deals op regionaal en op rijksniveau, hebben BZK en LNV een Monitoringstraject Governance opgezet. De Regio neemt hieraan deel.

Artikel 9 – Communicatie

1. Partijen communiceren eensluidend over de Regio Deal Cleantech. Hiertoe wordt gewerkt met een kernboodschap. De kernboodschap is: *‘Met de Regio Deal Cleantech wordt een stevige impuls gegeven aan de realisatie van de ambitie van de Cleantech Regio om de veerkracht van de regio te versterken. Dit kan alleen door een duurzame en inclusieve economische groei te bewerkstelligen met behoud van de groene leefomgeving.’*

2. De communicatie over de Regio Deal Cleantech verloopt primair vanuit de regio door de Regio, via [pm regiokassier/gemeente/provincie/WGR Cleantech maatwerk per regio]. Het Rijk draagt de kernboodschap ook uit via zijn eigen kanalen.

3. Er wordt een gezamenlijk communicatieplan besproken en nader afgesproken door het in artikel [pm 7] bedoelde Rijk-Regio-overleg.

4. De Regio zal bij projecten die deel uitmaken van de uitvoering van de Regio Deal Cleantech vragen om in de communicatie over die projecten kenbaar te maken dat het project mede mogelijk is gemaakt in het kader van de Regio Deal Cleantech.

Artikel 10 - Uitvoering in overeenstemming met Unierecht

De afspraken van deze Regio Deal worden in overeenstemming met het recht van de Europese Unie uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technische normen en voorschriften.

Artikel 11 - Gegevenswisseling

1. De in het kader van (de uitvoering van) deze Regio Deal uitgewisselde dan wel uit te wisselen informatie is in beginsel openbaar. Indien een Partij verzoekt om geheimhouding zullen de overige Partijen deze informatie in beginsel geheim houden en deze geheel noch gedeeltelijk aan enige derde bekendmaken, behoudens voor zover een verplichting tot openbaarmaking voortvloeit uit de wet, een rechterlijke uitspraak of deze Regio Deal.

2. Partijen dragen er zorg voor dat concurrentiegevoelige en/of privacy gevoelige informatie uitsluitend wordt gedeeld voor zover dit in overeenstemming is met de relevante internationale, Europese en nationale wettelijke kaders. Zij kunnen hiertoe nadere afspraken vastleggen.

Artikel 12 - Wijzigingen

1. Elke Partij kan schriftelijk verzoeken deze Regio Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de instemming van alle Partijen.

2. Partijen treden in overleg binnen 6 weken nadat een Partij het verzoek heeft kenbaar gemaakt aan het programmteam Regio Portefeuille LNV. Het programmteam Regio Portefeuille LNV informeert de overige Partijen over de voorgestelde wijziging en vraagt hen om instemming.

3. Nadat alle Partijen aan het programmteam Regio Portefeuille LNV kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot wijziging wordt de wijziging en de verklaringen tot instemming als bijlage aan deze Regio Deal gehecht.

Artikel 13 - Opzegging

1. Elke Partij kan de Regio Deal Cleantech met inachtneming van een opzegtermijn van [...] schriftelijk opzeggen, indien een zodanige verandering van omstandigheden is opgetreden dat deze Regio Deal billijkheidshalve op korte termijn behoort te eindigen. De opzegging moet de verandering in omstandigheden vermelden.

2. Wanneer een Partij deze Regio Deal opzegt, blijft de deal voor de overige Partijen in stand voor zover de inhoud en de strekking ervan zich daartegen niet verzetten.

3. Ingeval van beëindiging van de Regio Deal Cleantech krachtens opzegging is geen van de Partijen jegens een andere Partij schadelijktig.

Artikel 14 - Toetreding nieuwe partijen

1. In overeenstemming met alle Partijen kunnen anderen tijdens de looptijd van de Regio Deal Cleantech als nieuwe partijen toetreden tot deze deal.
2. Het schriftelijke verzoek tot toetreding met daarbij de concrete bijdrage aan de Regio Deal Cleantech wordt gericht aan het programmteam Regio Portefeuille LNV. Het programmteam informeert Partijen en vraagt hen om instemming.
3. Zodra alle Partijen aan het programmteam Regio Portefeuille LNV kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de Regio Deal Cleantech en gelden voor die partij de voor haar uit de deal voortvloeiende rechten en verplichtingen.
4. Het verzoek tot toetreding en de verklaringen tot instemming worden als bijlagen aan de Regio Deal Cleantech gehecht.

Artikel 15 – Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken in de Regio Deal Cleantech niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 16 - Counterparts

De Regio Deal Cleantech kan worden ondertekend door Partijen in verschillende exemplaren, die samengevoegd hetzelfde rechtsgevolg hebben alsof deze Regio Deal is ondertekend door alle Partijen in één exemplaar.

Artikel 17 - Citeertitel

Deze Regio Deal kan worden aangehaald als Regio Deal Cleantech.

Artikel 18 – Inwerkingtreding en looptijd

Deze Regio Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt op XX maand 20XX.

Artikel 19 - Openbaarmaking

1. Deze Regio Deal zal net als andere Regio Deals openbaar worden gemaakt door publicatie in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de Regio Deals.
2. LNV rapporteert over de Regio Portefeuille, alsmede de hieruit voortvloeiende Regio Deals naar de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend,

* Handtekeningenpagina's [aantal noemen] volgen*

Elke handtekeningenpagina is voor 1 handtekening die hoort bij 1 partij

Voorbeeld handtekeningenpagina. Volg de *titulatuur, initialen et cetera aan het begin van het format, iedere ondertekenaar opnieuw een A4=handtekeningenpagina, zodat ze los van elkaar ondertekend kunnen worden maar wel in tweevoud! Zie ook de informatie over de procedure voor handtekeningen.*

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

Carola Schouten